

Magdalena Niewiadomska-Krawczyk

Dozór kuratora sądowego nad skazanymi warunkowo zwolnionymi z odbycia reszty kary pozbawienia wolności po nowelizacji kkw

Probation officer's supervision over convicts who are conditionally early discharged due to amendments of Executive Penal Code

This paper refers to probation officer's supervision over convicts who are conditionally early discharged due to amendments of Executive Penal Code.

The article describes regulations connected with conditions of supervision, qualification of convicts to risk groups and probation officer's duties.

Opracowanie dotyczy dozoru kuratora sądowego nad skazanymi warunkowo zwolnionymi z odbycia reszty kary pozbawienia wolności w świetle nowelizacji kkw.

Analizie poddano przepisy regulujące sposób sprawowania dozoru, kwalifikacji skazanych do określonej grupy ryzyka oraz obowiązki kuratorów sądowych związane z dozorem.

Key words: probation officer, supervision, conditionally early discharge, qualification of convicts.

Słowa kluczowe: kurator sądowy, dozór, warunkowe przedterminowe zwolnienie, kwalifikacja skazanych.

I

1 lipca 2015 r. weszła w życie największa od 1997 r. nowelizacja *Kodeksu karnego* i *Kodeksu karnego wykonawczego*¹ w zakresie orzekania

¹ Nowelizacja dokonana ustawą z 20.02.2015 r. o zmianie ustawy – *Kodeks karny* oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 20.03.2015 r., poz. 396).

i wykonywania środków prawnokarnej reakcji na przestępstwo. Objęła ona także instytucje dozoru kuratora sądowego oraz warunkowego przedterminowego zwolnienia.

Warto zatem podjąć próbę analizy, w świetle wprowadzonych zmian, problematyki dozoru sprawowanego przez kuratorów sądowych nad skazanymi, wobec których wydano postanowienie o warunkowym przedterminowym zwolnieniu.

Instytucja dozoru kuratora sądowego jest jednym z elementów tzw. środków związanych z poddaniem sprawcy próbie, regulowanych w przepisach kk² (art. 66-82), tj. warunkowego umorzenia postępowania karnego, warunkowego zawieszenia wykonania kary i warunkowego przedterminowego zwolnienia z odbycia reszty kary pozbawienia wolności. Trzeba jednak zaznaczyć, że w doktrynie tylko dwa pierwsze z wymienionych wyżej środków traktowane są jako *stricte* probacyjne, będące środkami prawnokarnej reakcji na przestępstwo³.

Warunkowe przedterminowe zwolnienie, choć częściowo regulowane przez przepisy znajdujące się w kk, częściowo zaś przez przepisy kkw⁴, należy w całości do dziedziny prawa karnego wykonawczego. Jest ono stosowane w postępowaniu wykonawczym, a organem orzekającym jest sąd penitencjarny jako organ postępowania wykonawczego⁵. Stanowi ono modyfikację orzeczonej wobec sprawcy kary pozbawienia wolności na jego korzyść, na etapie postępowania wykonawczego⁶. Stosowane jest zatem po upływie wskazanego w ustawie okresu wykonywania wobec skazanego środka prawnokarnej reakcji na przestępstwo w postaci kary pozbawienia wolności. Zastosowanie tej instytucji oznacza skrócenie czasu przebywania skazanego w zakładzie karnym i zezwolenie na jego funkcjonowanie w wyznaczonym okresie i pod pewnymi warunkami w ramach tzw. wolności kontrolowanej. Decyzja sądu w tym zakresie poprzedzona musi być jednak spełnieniem przesłanki formalnej oraz materialnej w postaci dodatniej prognozy kryminologicznej⁷.

Należy wskazać, iż skonstruowana wobec skazanego prognoza kryminologiczna ma uzasadniać przekonanie sądu, że mimo wcześniejszego

---

² Ustawa z 6.06.1997 r. – *Kodeks karny* (Dz. U. nr 88, poz. 553, ze zm.).

³ Zob. S. Lelental, *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2014, s. 559.

⁴ Ustawa z 6.06.1997 r. – *Kodeks karny wykonawczy* (Dz. U. nr 90, poz. 557, ze zm.).

⁵ S. Lelental, *op.cit.*, s. 513.

⁶ Por. G. Wiciński, *Glosa do postanowienia SA w Łodzi z dnia 23.03.1999 r. II Akz 114/99*, „Prokuratura i Prawo” 2000, nr 7-8, s. 94.

⁷ Zob. art. 77 i art. 78 kk.

zwolnienia z zakładu karnego skazany będzie przestrzegał porządku prawnego, w szczególności nie popełni ponownie przestępstwa. Oznacza to nic innego jak założenie, że wobec konkretnego skazanego zostały osiągnięte cele kary⁸, pomimo niewykonania kary w całości.

Na etapie wykonywania kary pozbawienia wolności znaczenia nabiera wyłącznie cel w postaci prewencji indywidualnej, co wynika wprost z treści art. 67 § 1 kk⁹. Decyzja o warunkowym zwolnieniu jest zatem uzależniona od osiągnięcia celu szczególnoprewencyjnego w postaci potrzeby przestrzegania porządku prawnego i powstrzymania się od powrotu na drogę przestępstwa. Poprzedzona więc być musi uzasadnionym przypuszczeniem, że wykonywanie kary pozbawienia wolności wykształciło u skazanego potrzebę unikania drogi przestępstwa¹⁰. To „uzasadnione przypuszczenie” nie oznacza „pewności”, a zatem sąd podejmując decyzję o warunkowym przedterminowym zwolnieniu ocenia jednocześnie stopień tej „prognozy”, określając intensywność kontroli zachowania skazanego w okresie próby, m.in. poprzez oddanie go lub nie pod dozór kuratora sądowego (tam gdzie dozór ma charakter fakultatywny) oraz nakładając na skazanego określone obowiązki próby.

Wobec powyższego dozór kuratora sądowego nad skazanymi warunkowo zwolnionymi z zakładów karnych może przybrać dwojaką postać: dozoru bez obowiązków, bądź dozoru połączonego z obowiązkami próby¹¹.

Mając na uwadze powyższe, stwierdzić należy, że w przypadku warunkowego przedterminowego zwolnienia skazanego z odbycia reszty kary pozbawienia wolności okres próby służyć ma weryfikacji słuszności skonstruowanej prognozy społecznej. Skoro tak, to wydaje się, że zadania kuratora sądowego wykonującego dozór powinny koncentrować się głównie wokół kontroli zachowania skazanego oraz wykonywania nałożonych na niego obowiązków (o ile zostały one orzeczone), a także pomocy w jego społecznej readaptacji, której zakres zależeć będzie m.in. od takich

⁸ Art. 77 § 1 kk. W zakresie prognozy kryminologicznej co do indywidualnego sprawcy zob. np. B. Hołyst, *Podstawy i zakres indywidualnej prognozy kryminologicznej*, „Probacja” 2013, nr 1, s. 6 i nast.

⁹ Art. 67 § 1 kk. Wykonywanie kary pozbawienia wolności ma na celu wzbudzenie w skazanym woli współdziałania w kształtowaniu jego społecznie pożądaných postaw, w szczególności poczucia odpowiedzialności oraz potrzeby przestrzegania porządku prawnego i tym samym powstrzymania się od powrotu do przestępstwa.

¹⁰ J. Lachowski, *Przesłanka materialna warunkowego przedterminowego zwolnienia na gruncie Kodeksu karnego*, „Prokuratura i Prawo” 2008, nr 11, s. 42, zob. tenże, *Warunkowe zwolnienie z reszty kary pozbawienia wolności*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2010, s. 248 i nast.

¹¹ S. Lelental, *Warunkowe przedterminowe zwolnienie*, [w:] *System prawa karnego*, t. VI, *Kary i środki karne*, M. Melezini (red.), Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2010, s. 1122.

czynników jak: okres przebywania skazanego w zakładzie karnym, jego sytuacja rodzinna, osobista, zdrowotna, warunki mieszkaniowe itp.¹².

W odniesieniu do powyższych rozważań pojawia się pytanie, czy dozór sprawowany przez kuratora sądowego nad skazanym warunkowo zwolnionym z odbycia reszty kary pozbawienia wolności różni się bądź czy różnić się powinien od dozoru wykonywanego jako środek prawnokarnej reakcji na przestępstwo w ramach stosowania instytucji *stricte* probacyjnej, np. warunkowego zawieszenia wykonania kary?

Odpowiedź na to pytanie wymaga analizy przepisów prawa karnego wykonawczego regulujących kompleksowo instytucję dozoru kuratora sądowego nad skazanymi warunkowo zwolnionymi z odbywania reszty kary pozbawienia wolności, poczynając od przepisów określających sposób wykonywania dozoru, poprzez określenie grup skazanych poddanych pod dozór, po wskazanie zakresu obowiązków kuratorów sądowych sprawujących dozór.

II

Sposób wykonywania dozoru przez kuratorów sądowych regulowany jest przez przepisy kkw (art. 169-176) oraz rozporządzenia wykonawczego wydanego na podstawie art. 176 kkw¹³. Przepisy regulujące omawianą materię umieszczone są w rozdziale XI, oddziale 1 kkw, zatytułowanym *Prawa i obowiązki kuratora sądowego oraz dozór*.

Regulacja obejmuje w kolejności zagadnienia dotyczące: obowiązków skazanego oddanego pod dozór lub na którego nałożono obowiązki (art. 169 kkw), kwestii związanych z powierzeniem i objęciem dozoru oraz składaniem sprawozdań z dozoru (art. 170-172 kkw), uprawnień i obowiązków kuratora zawodowego dla dorosłych oraz kuratora społecznego, w tym związanych z wykonywaniem dozoru (art. 173 i 174 kkw), obowiązków innych podmiotów, którym powierzono sprawowanie dozoru (art. 175 i 175a kkw) oraz delegację dla ministra sprawiedliwości do wydania rozporządzenia w sprawie szczegółowego sposobu wykonywania

---

¹² Por. A. Chmielewska, *Rola kuratora sądowego w relacji z dozorowanymi – sprawcami przestępstw*, „Probacja” 2014, nr 1, s. 66 i nast.

¹³ Rozporządzenie ministra sprawiedliwości z 26.02.2013 r. w sprawie sposobu wykonywania obowiązków i uprawnień przez kuratorów sądowych w sprawach karnych wykonawczych (Dz. U. z 11.03.2013 r., poz. 335).

obowiązków i uprawnień przez kuratorów sądowych oraz sposobu i trybu wykonywania dozoru (art. 176 kkw).

Już pobieżna analiza wspomnianych przepisów wskazuje, że ustawodawca traktuje dozór w sposób jednolity, nie dokonując jego podziału na dozór związany z warunkowym zawieszeniem wykonania kary, warunkowym umorzeniem postępowania karnego, czy wreszcie z warunkowym przedterminowym zwolnieniem skazanego. Dla omawianej materii znaczenie będzie jednak miała treść art. 173 kkw. Przepis § 1 wspomnianego artykułu wskazuje na cele, jakie powinny przyświecać działaniom podejmowanym przez kuratorów zawodowych. Stanowi, że sądowy kurator zawodowy organizuje i prowadzi działania mające na celu pomoc skazanemu w społecznej readaptacji i zapobieżenie jego powrotowi do przestępstwa, a także polegające na kontroli przestrzegania przez skazanego nałożonych obowiązków ustanowionych przez sąd lub związanych z dozorem.

Miejsce regulacji pozwala wnioskować, że cele te mają być realizowane w sferze działalności kuratora zawodowego związanej z dozorem lub kontrolą okresu próby, bez określania czy chodzi o dozór nad warunkowo zwolnionym, czy też dozór związany z warunkowym zawieszeniem wykonania kary.

Z uwagi na stopień ogólności, stwierdzić trzeba, że od analizy konkretnego przypadku skazanego poddanego dozorowi zależy wybór metod postępowania oraz ustalenie modelu dozoru kontrolnego, pomocowego, mieszanego, czy wychowawczego¹⁴. Wydaje się, że ten ostatni będzie bardziej właściwy dla dozoru związanego ze stosowaniem środków probacyjnych niż z warunkowym przedterminowym zwolnieniem¹⁵.

Wśród obowiązków kuratora zawodowego dla dorosłych kkw w art. 173 § 2 wymienia zarówno te związane ogólnie z dozorem, jak i te, które dotyczą konkretnie dozoru nad skazanym warunkowo zwolnionym, stanowiące jednocześnie realizację zadań kuratora zawodowego jako organu postępowania wykonawczego. Należą do nich: sprawowanie dozorów w stosunku do skazanego, kontrolowanie w okresie próby wykonania przez skazanego nałożonych na niego obowiązków, składanie wniosków o zmianę okresu próby w sprawach dotyczących postanowienia o warunkowym zwolnieniu, składanie wniosków o ustanowienie, rozszerzenie

¹⁴ W zakresie metod i sposobów pracy zob. np. K. Jadach, *Praca kuratora sądowego w sprawach rodzinnych, nieletnich i karnych*, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań 2011, s. 155-158.

¹⁵ Zob. też A. Chmielewska, op. cit., s. 67 i nast.

lub zmianę obowiązków w okresie próby, o zwolnienie od wykonania tych obowiązków albo o oddanie pod dozór lub zwolnienie od dozoru, składanie wniosków o odwołanie warunkowego zwolnienia, udział w posiedzeniach sądu, w przypadkach wskazanych w ustawie.

Ponadto wśród ustawowych regulacji w zakresie sprawowania dozoru wskazać należy uprawnienie kuratora zawodowego do pisemnego upomnienia udzielanego skazanemu, naruszającemu w okresie próby porządek prawny w sposób uzasadniający fakultatywne odwołanie warunkowego przedterminowego zwolnienia, poprzedzające złożenie do sądu stosownego wniosku (art. 173 § 3-5 kkw), jak również zobowiązanie skazanego, na którego nałożono obowiązek powstrzymania się od nadużywania alkoholu lub używania środków odurzających lub substancji psychotropowych, do poddania się badaniom na obecność w organizmie wymienionych wyżej środków (art. 173a kkw). Uprawnienia te również nie są uzależnione od rodzaju sprawowanego dozoru.

Art. 174 kkw określa natomiast działania sądowych kuratorów społecznych, wykonujących określone czynności w ramach tzw. dozoru powierzonego, które to czynności także mają charakter jednolity.

Dotychczasowa analiza przepisów kkw nie daje podstaw do twierdzenia, że ustawodawca w szczególny sposób traktuje dozór nad skazanym warunkowo zwolnionym z odbycia reszty kary pozbawienia wolności w porównaniu z dozorem wykonywanym nad sprawcą, wobec którego orzeczono np. warunkowe zawieszenie wykonania kary.

Jednak podkreślić trzeba, że od 1 lipca 2015 r. obowiązuje dodany art. 169b kkw. Wprowadza on do ustawy wymóg szacowania ryzyka powrotu do przestępstwa przez sprawcę poddanego pod dozór kuratora sądowego¹⁶, niezależnie od tego, czy jest on związany ze stosowaniem środka prawnokarnej reakcji na przestępstwo, czy też z warunkowym przedterminowym zwolnieniem.

Zgodnie z treścią § 1 omawianego przepisu, sprawcy przestępstw, wobec których sprawowany jest dozór, kwalifikowani są do jednej z trzech grup ryzyka, tj. grupy obniżonego ryzyka – A, grupy podstawowej – B i grupy podwyższonego ryzyka – C. Sposób sprawowania dozoru przez kuratora sądowego, jak wynika z treści § 4-11 art. 169b kkw, czyli m.in. stopień intensywności kontroli, pomocy oraz zakres obowiązków

---

¹⁶ W zakresie szacowania powrotności do przestępstwa zob. też. B. Hołyst, *Skala prognostyczna do oceny ryzyka podjęcia zachowań przestępczych – indywidualna predykcja kryminologiczna*, „Probacja” 2013, nr 2, s. 39 i nast.

kuratora zależy zatem od tego, do której grupy został zakwalifikowany skazany poddany dozorowi.

Nie wdając się w szczegóły dotyczące zasadności merytorycznej takiego rozwiązania oraz jego uzasadnienia, o czym będzie mowa w dalszej części rozważań, zauważyć trzeba, że wspomniany sposób wykonywania dozoru ma wpływ nie tylko na zakres zadań kuratorów sądowych dozór ten wykonujących, ale także na zakres praw i wolności skazanego poddanego pod dozór.

Szacowanie ryzyka powrotności do przestępstwa nie jest jednak instytucją wprowadzoną do polskiego prawa karnego wykonawczego w wyniku nowelizacji kkw. Została ona wprowadzona jako *novum* do przepisów rozporządzenia wykonawczego z 2013 r. wydanego przez ministra sprawiedliwości na podstawie delegacji wynikającej z art. 176 kkw¹⁷.

Omaiwane rozwiązanie, po jego wprowadzeniu, zaczęło rodzić wątpliwości natury formalnej. Przede wszystkim zauważyć trzeba, że akt wykonawczy powinien zawsze być wydany na podstawie upoważnienia ustawowego i w celu wykonania postanowień zawartych w ustawie. Omaiwane rozporządzenie wprowadziło natomiast obowiązek szacowania ryzyka skazanych poddanych dozorowi, podczas gdy kkw nie znało wówczas tego typu rozwiązania.

Wątpliwości te, przedstawione przez Krajową Radę Kuratorów we wniosku skierowanym do Trybunału Konstytucyjnego o zbadanie zgodności rozporządzenia z Konstytucją RP, Trybunał Konstytucyjny podzielił w wyroku z 16 grudnia 2014 r., sygn. akt U 2/4¹⁸, uznając za sprzeczne z art. 92 ust. 1 Konstytucji RP przepisy § 11-14 rozporządzenia – dotyczące kwalifikacji skazanych według ryzyka powrotności do przestępstwa oraz obowiązków kuratorów sądowych związanych z dokonaną kwalifikacją, jak również przepisy § 5 ust. 5 i § 25 ust. 5 – dotyczące przekazywania przez kuratora sądowego określonego komendantowi policji, właściwemu ze względu na miejsce stałego pobytu skazanego, informacji o oddaniu skazanego pod dozór oraz zakończeniu dozoru, jeżeli nastąpiło ono w inny sposób niż na skutek upływu okresu próby w sprawach związanych z popełnieniem przestępstwa polegającego na użyciu przemocy lub groźby bezprawnej. Przepisy te zostały uznane także za sprzeczne z art. 27 ust. 1 ustawy o ochronie danych osobowych. Ponadto Trybunał Konstytucyjny uznał niezgodność z art. 92 ust.1 Konstytucji RP

¹⁷ Zob. przypis 13.

¹⁸ Wyrok Trybunału Konstytucyjnego opublikowany w Dz. U. z 23.12.2014 r., poz. 1875.

oraz art. 41 ust. 1 ustawy o kuratorach sądowych przepisów rozporządzenia określających uprawnienia kierownika zespołu w zakresie kontroli sprawozdania z objęcia dozoru, przebiegu dozoru oraz akceptacji wniosku kuratora zawodowego o zmianę grupy ryzyka.

Z dotychczasowych wywodów wynika, że wprowadzone w drodze rozporządzenia przepisy regulujące sprawowanie dozoru nad skazanymi oparte na szacowaniu ryzyka zostały uznane za niekonstytucyjne.

Jednak z uwagi na doniosłość regulowanej materii Trybunał Konstytucyjny odroczył termin utraty mocy obowiązującej omawianych przepisów do 30 czerwca 2015 r.

Łatwo zauważyć, że termin ten zbiegł się z wejściem w życie nowelizacji kk oraz kkw¹⁹. Ustawodawca celem „zalegalizowania” instytucji „szacowania ryzyka” wprowadził odpowiednie przepisy do kkw.

Wspomniany wyżej przepis art. 169b kkw stanowi zatem w zasadzie wierną kopię zapisów rozporządzenia z 2013 r. w zakresie oceny ryzyka, kwalifikacji skazanych oraz konsekwencji prawnych przypisania do odpowiedniej grupy. Ponadto art. 169b w § 1 wyraźnie określa cele, dla jakich zostały ustalone trzy grupy ryzyka. Przede wszystkim jest nim zapewnienie optymalnego oddziaływania na osoby, wobec których sprawowany jest dozór, oraz stosowanie właściwej metody kontroli tych osób.

W ten sposób ustawodawca starał się wprowadzić jednolite standardy sprawowania dozoru wobec skazanych. Zostały one jednak uzależnione nie od rodzaju środka związanego z poddaniem sprawcy próbie, w ramach którego orzeczono dozór, ale od stopnia ryzyka powrotności sprawcy do przestępstwa.

III

W tym miejscu kilka słów wypada poświęcić uzasadnieniu wprowadzenia do polskiego prawa karnego wspomnianego wyżej rozwiązania. W uzasadnieniu do projektu nowelizacji kk i kkw zawarte jest lakoniczne stwierdzenie, iż „wprowadzenie art. 169b kkw wynika z konieczności uregulowania tej kwestii na poziomie ustawy”.

Warto zatem sięgnąć do uzasadnienia do projektu rozporządzenia z 2013 r. Z jego treści wynika, że nadrzędnym celem wprowadzenia tej

---

¹⁹ Zmiany wprowadzone ustawą wskazaną w przypisie 1.

regulacji jest poprawa bezpieczeństwa publicznego przez obniżenie powrotności do przestępstwa osób poddanych oddziaływaniom kuratorskiej służby sądowej, której działalność oceniona została negatywnie²⁰. Wspomnieć należy, że podstawą tej oceny były badania przeprowadzone przez Instytut Wymiaru Sprawiedliwości, wskazujące na wysoki odsetek powrotności do przestępstwa skazanych w okresie próby, przy czym wyniki te głównie odnosiły się do skazanych, wobec których zastosowano warunkowe zawieszenie wykonania kary, a nie skazanych warunkowo zwolnionych²¹.

Wydaje się jednak, że ocena efektywności kuratorskiej służby sądowej powinna być oparta także na analizie powrotności do przestępstwa skazanych, wobec których okres próby przebiegł pomyślnie, jak również skazanych odbywających orzeczoną karę w całości. Dopiero bowiem wypadkowa tych wartości daje pełen obraz działalności służby kuratorskiej w ramach oddziaływań wolnościowych.

Ponadto, jak podkreślono, „przyporządkowanie adekwatnych procedur i sposobów działania” do określonej grupy skazanych stanowiło próbę dostosowania prowadzonych przez kuratorów dozorów do zaleceń zawartych w Europejskich Regułach Probacyjnych²². Słusznie jednak uważa B. Stańdo-Kawecka²³, że w krajach europejskich przyjęcie powyższych zaleceń wiąże się z funkcjonowaniem wyodrębnionej organizacyjnie służby probacyjnej, której działalność opiera się na dwóch procesach: „identyfikacji indywidualnych czynników ryzyka recydywy (*risk assessment*) oraz planowania i realizacji interwencji zorientowanych na czynniki ryzyka zdiagnozowane u osób pozostających pod nadzorem (*risk management*)” i zakłada posługiwanie się odpowiednimi „narzędziami szacowania ryzyka recydywy i potrzeb kryminogennych”, co z kolei nie jest możliwe bez zapewnienia omawianej służbie probacyjnej „środków finansowych adekwatnych do rozmiaru ich zadań oraz odpowiedzialności, jak również prowadzenia badań naukowych, których wyniki wykorzystywane są w praktyce probacyjnej”²⁴.

²⁰ Uzasadnienie do projektu rozporządzenia ministra sprawiedliwości w sprawie sposobu wykonywania obowiązków..., s. 8. Tekst uzasadnienia dostępny na stronie internetowej <http://legislacja.rcl.gov.pl/docs/517/52889/52920/dokument66446.pdf>

²¹ Bliżej na temat wyników badań zob. B. Stańdo-Kawecka, *Wybrane problemy profesjonalizacji organów probacyjnych i klasyfikacji sprawców oddanych pod dozór do grup ryzyka*, [w:] *Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego*, t. XXXIII, *Kary i środki wolnościowe w perspektywie praktyki orzeczniczej i wykonawczej*, (red.) T. Kalisz, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2014, s. 27 i nast.

²² *Ibidem*; tekst rekomendacji Komitetu Ministrów Rady Europy z 2010 r. poświęconej Europejskim Regułom Probacyjnym dostępny jest na stronie internetowej www.coe.int

²³ B. Stańdo-Kawecka, *op. cit.*, s. 18-25.

²⁴ *Ibidem*.

Głównym powodem wprowadzenia podziału dozorowanych na trzy grupy ryzyka, jak wynika z uzasadnienia, jest zatem konieczność zapewnienia „prawidłowego zarządzania sprawami”, racjonalnego obciążenia kuratorów pracą, oraz zwiększenia intensywności oddziaływań kuratora sądowego w sprawach, w których jest to potrzebne, przy minimalizowaniu oddziaływań w sprawach, w których „z uwagi na właściwości skazanego, udział kuratora należy ograniczyć do niezbędnego minimum”²⁵. Podkreślono ponadto, że zaproponowany podział na grupy ryzyka oparty jest na jasnych i czytelnych kryteriach, w przeciwieństwie do wcześniejszego stanu prawnego, w którym kurator sądowy w sposób dowolny i subiektywny „decydował o zakresie intensywności oddziaływań wobec skazanego, niezależnie od stopnia trudności sprawy i występujących w niej czynników ryzyka”²⁶.

IV

W tej sytuacji zasadne wydaje się pytanie, do której grupy kwalifikowani mogą być lub powinni być skazani, wobec których orzeczono dozór kuratora sądowego w związku z ich warunkowym przedterminowym zwolnieniem z odbycia reszty kary pozbawienia wolności?

Przede wszystkim wskazać należy, że zasadniczo dozór kuratora sądowego nad skazanym warunkowo zwolnionym z odbycia reszty kary pozbawienia wolności ma charakter fakultatywny. Art. 159 kkw wskazuje grupy skazanych, wobec których dozór jest obowiązkowy. Należą do nich młodociani sprawcy przestępstw umyślnych, recydywiści określani w art. 64 kk, skazani na karę dożywotniego pozbawienia wolności oraz skazani za przestępstwo przeciwko wolności seksualnej i obyczajności popełnione w związku zaburzeniami preferencji seksualnych. Ponadto dozór jest obligatoryjny wobec sprawcy określonego w art. 95 § 2 kk.

Art. 169b kkw wskazuje następujące grupy ryzyka:

1. Grupa obniżonego ryzyka – A, do której kwalifikuje się osoby, wobec których zastosowano warunkowe umorzenie postępowania, a także osoby dotychczas niekarane, których właściwości i warunki osobiste i środowiskowe, dotychczasowy sposób życia oraz których zachowanie się po popełnieniu przestępstwa uzasadniają przekonanie, że będą one

---

²⁵ Uzasadnienie do projektu rozporządzenia ministra sprawiedliwości, op. cit.

²⁶ Ibidem.

w okresie próby przestrzegać porządku prawnego, a w szczególności nie popełnią ponownie przestępstwa.

2. Grupa podstawowa – B, do której kwalifikuje się osoby, które nie spełniają przesłanek grupy obniżonego ryzyka ani grupy podwyższonego ryzyka – C.

3. Grupa podwyższonego ryzyka – C, do której kwalifikuje się następujących skazanych:

- a) skazanych określonych w art. 64 kk,
- b) skazanych, którzy po wydaniu wyroku lub w okresie próby popełnili przestępstwo podobne,
- c) osoby uzależnione skazane za przestępstwo pozostające w związku z używaniem alkoholu, środka odurzającego lub innego podobnie działającego środka,
- d) skazanych za przestępstwo przeciwko wolności seksualnej lub obyczajności na szkodę małoletniego, a także za przestępstwo przeciwko wolności seksualnej popełnione w związku zakłóceniem czynności psychicznych o podłożu seksualnym, innym niż choroba psychiczna,
- e) skazanych z zaburzeniami psychicznymi, jeżeli zaburzenia te miały związek z popełnieniem przestępstwa,
- f) skazanych w związku ze stosowaniem przemocy w rodzinie, którzy pozostają z osobą pokrzywdzoną we wspólnym gospodarstwie domowym w okresie próby, z wyłączeniem osób wobec których zastosowano warunkowe umorzenie postępowania,
- g) skazanych związanych z subkulturami przestępczymi lub grupami mającymi związek ze środowiskiem przestępczym,
- h) skazanych, którzy wymagają intensywnych działań w okresie próby ze względu na dotychczasową karalność, sposób życia, właściwości osobiste i zachowanie w okresie próby, w tym stopień wykonania orzeczonych obowiązków, albo ze względu na inne okoliczności.

Jednocześnie przepis ten przewiduje możliwość zakwalifikowania w szczególnie uzasadnionych przypadkach skazanego spełniającego przesłanki grupy B do grupy A oraz spełniającego przesłanki grupy C do grupy B. Wspomnieć należy, że kwalifikacji oraz zmiany grupy dokonuje sędzia i kierownik zespołu kuratorskiej służby sądowej.

Jak łatwo zauważyć, ustawodawca nie dokonał przypisania skazanych warunkowo zwolnionych z odbycia reszty kary pozbawienia wolności

do konkretnej grupy ryzyka, tak jak to uczynił w przypadku sprawców, wobec których zastosowano warunkowe umorzenie postępowania.

Teoretycznie zatem skazany taki może być zakwalifikowany do każdej z grup. Jednak analizując uważniej przesłanki kwalifikujące do grupy obniżonego ryzyka stwierdzić należy, że dozorowani warunkowo zwolnieni z zakładów karnych nie mogą być do niej kwalifikowani.

Ustawa wymaga, aby skazany skierowany do tej grupy był wcześniej niekarany oraz aby skonstruowano wobec niego pozytywną prognozę kryminologiczną.

Co do dotychczasowej niekaralności to uznać trzeba, że sprawca przed skazaniem na karę pozbawienia wolności, z której odbycia został przedterminowo zwolniony, nie był skazany prawomocnym wyrokiem za przestępstwo umyślne, nieumyślne oraz za wykroczenie. Warunek ten jest możliwy do spełnienia, gdyż można wyobrazić sobie skazanego po raz pierwszy na karę bezwzględną pozbawienia wolności, z tym, że z pewnością skazanie to będzie dotyczyło przestępstwa o znacznym stopniu społecznej szkodliwości czynu. Problem stanowi jednak owa prognoza kryminologiczna, która wobec skazanego zwalnianego przedterminowo z zakładu karnego musi być przecież pozytywna.

Konstrukcja przesłanek określonych w § 2 art. 169b stanowi powtórzenie treści art. 69 § 2 kk w zakresie elementów wpływających na prognozę społeczną. Jak łatwo zauważyć, brak w nich elementu zachowania skazanego w okresie odbywania kary pozbawienia wolności, co sugerować może, że chodzi tu wyłącznie o skazanych, co do których warunkowo zawieszono wykonanie kary. Oznaczałoby to, że sam fakt odbywania kary pozbawienia wolności, nawet za pierwsze popełnione przestępstwo, uniemożliwiłby, pomimo pozytywnej prognozy kryminologicznej, zakwalifikowanie warunkowo zwalnianego skazanego do grupy obniżonego ryzyka. Z jednej strony sąd stwierdziłby osiągnięcie wobec takiego skazanego celów kary, z drugiej jednak skazany byłby od razu w pewnym sensie „stygmatyzowany” jako zagrożony powrotnością do przestępstwa w stopniu uniemożliwiającym zakwalifikowanie go do grupy A.

Do grupy obniżonego ryzyka zatem, skazany, wobec którego wydano postanowienie o warunkowym przedterminowym zwolnieniu, może trafić wyłącznie w drodze swoistego „awansu” w trakcie okresu próby²⁷. Pytanie, czy opisane wyżej kryteria kwalifikacji skazanych do grupy A nie

---

²⁷ Zob. art. 169b § 6 i § 7 kkw.

będą działać na skazanych demotywiąco już na samym początku okresu próby, a zatem w momencie, w którym kluczowe dla powodzenia całego „przedsięwzięcia” jest pozytywne nastawienie skazanego opuszczającego zakład karny.

Mając na uwadze powyższe, wydaje się, że skazani warunkowo zwolnieni z zakładów karnych będą „zasadniczo” zaliczani do grupy podstawowej – B, o ile nie spełniają przesłanek grupy podwyższonego ryzyka. Warto w tym miejscu podkreślić, że przesłanki te, mimo zakładanej przez ustawodawcę przejrzystości, nasuwają wiele wątpliwości, podnoszonych w literaturze przedmiotu²⁸.

Przede wszystkim mają one niejednolity charakter. Część z nich to przesłanki formalne, np. skazanie w warunkach recydywy specjalnej, popełnienie przestępstwa podobnego w okresie próby, skazanie za przestępstwo przeciwko wolności seksualnej lub obyczajności na szkodę małoletniego, skazanie w związku ze stosowaniem przemocy w rodzinie. Wypełnienie przez skazanego warunkowo zwolnionego z zakładu karnego każdej z nich powoduje umieszczenie go w grupie podwyższonego ryzyka. Pewną wątpliwość stanowić może popełnienie w okresie próby przestępstwa podobnego, gdyż zauważyć należy, że ustawa nie określa, że ma to być przestępstwo umyślne.

Jednak pozostałe przesłanki grupy C to przesłanki o charakterze materialnym, ewidentnie ocenne, a zwłaszcza uznanie, że skazany wymaga intensywnych działań w okresie próby itd., co czyni ten katalog otwarty, a to sprawia, że trudno uznać kryteria podziału na grupy ryzyka zawarte w art. 169b kkw za precyzyjne.

Niejasne wydaje się kryterium skazania osoby uzależnionej za przestępstwo pozostające „w związku z używaniem alkoholu”. Przede wszystkim o istnieniu bądź nie takiego związku decydować będzie sąd w postępowaniu jurysdykcyjnym, a nie kurator sądowy (ewentualnie kierownik zespołu) w postępowaniu wykonawczym. Powstaje ponadto pytanie, jak szeroko bądź jak wąsko rozumieć ten związek? Czy chodzi tu wyłącznie o osoby wskazane w art. 95 kk, czy też inne osoby uzależnione od alkoholu odbywające karę pozbawienia wolności w systemie terapeutycznym. Czy decydować będzie tu rodzaj popełnionego w związku z używaniem alkoholu lub innych środków przestępstwa, czy też nie.

---

²⁸ B. Stańdo-Kawecka, op. cit., s. 31 i nast.

Wątpliwości co do przejrzystości kryteriów, jak podnosi się w literaturze przedmiotu, wywołuje także powiązanie skazanego z „subkulturami przestępczymi”, gdyż samo zdefiniowanie „subkultury przestępczej” narzuca pewne trudności oraz „związek ze środowiskiem przestępczym”, który może przecież być różnego rodzaju i natury, co powodować może zaliczenie do grupy podwyższonego ryzyka wielu skazanych zwolnionych warunkowo z zakładów karnych²⁹.

Podsumowując tę część rozważań wskazać należy, że skazani warunkowo zwolnieni z odbycia reszty kary pozbawienia wolności, wobec których dozór kuratora sądowego jest obowiązkowy, co do zasady wypełniać będą przesłanki formalne kwalifikujące do grupy C³⁰. Pozostali skazani, generalnie powinni być kierowani do grupy podstawowej, o ile nie spełniają przesłanek materialnych grupy C.

Z uwagi na opisane wyżej wątpliwości interpretacyjne istnieje jednak uzasadniona obawa, że to właśnie grupa C obejmować będzie największą liczbę skazanych warunkowo zwolnionych z zakładu karnego. W ten sposób stanie się ona grupą „startową”, co – należy wierzyć – nie było intencją ustawodawcy.

V

Klasyfikacja skazanych zwolnionych z zakładów karnych determinuje sposób wykonywania dozoru, zarówno z uwagi na fakt, iż dozór ten wobec grupy A i B sprawować może kurator społeczny, jako dozór powierzony, zaś wobec grupy C wyłącznie kurator zawodowy (poza szczególnymi przypadkami)³¹, jak również, a może przede wszystkim, z uwagi na zakres obowiązków kuratora sądowego, związanych z wykonywaniem dozoru wobec poszczególnych grup.

Art.169b § 9 kkw określa obowiązki kuratora społecznego wykonującego dozór nad skazanym zakwalifikowanym do grupy A i B. Katalog ten nie jest zamknięty, ale wynika z niego, że kurator społeczny w szczególności zobowiązany jest do:

---

²⁹ B. Stańdo-Kawecka, op. cit., s. 33 i nast.

³⁰ Wyjątek stanowi młodociany sprawca przestępstwa umyślnego. W kwestii obligatoryjnego dozoru wobec sprawców młodocianych zob. wyrok z 23.10.2014 r., sygn. Akt IV KK 172/14, Biul. PK 11/14 poz. 1.2.13, s. 64.

³¹ Zob. art. 169b § 5 kkw.

- 1) przeprowadzenia co najmniej raz w miesiącu wywiadu środowiskowego, w tym rozmowy ze skazanym w miejscu jego zamieszkania lub pobytu,
- 2) żądania od skazanego kontaktu telefonicznego co najmniej raz w miesiącu.

Jak widać zadania te są jednakowo określone wobec skazanych należących do obu grup ryzyka, co czyni otwartym pytanie o zasadność podziału skazanych na grupy. Ponadto kurator społeczny zobowiązany jest podejmować czynności związane ze sprawowanym dozorem i wynikające z treści art. 174 kkw.

Przepis art. 169b § 8 kkw określa natomiast szczególne obowiązki zawodowego kuratora sądowego wobec skazanego objętego dozorem, zakwalifikowanego do grupy A, w sytuacji osobistego sprawowania przez kuratora zawodowego takiego dozoru. Należą do nich w szczególności:

- 1) przeprowadzenie co najmniej raz na 3 miesiące wywiadu środowiskowego, w tym rozmowy ze skazanym w miejscu jego zamieszkania lub pobytu,
- 2) skuteczne wezwanie skazanego co najmniej raz na 2 miesiące do stawienia się w siedzibie zespołu kuratorskiej służby sądowej w celu udzielenia wyjaśnień co do przebiegu dozoru i wykonania nałożonych obowiązków, a także w razie potrzeby przedstawienia odpowiednich dokumentów potwierdzających wykonanie obowiązków,
- 3) żądanie od skazanego kontaktu telefonicznego co najmniej raz w miesiącu.

Odnosząc się do analizowanych wyżej możliwości kwalifikacji skazanych warunkowo zwolnionych do określonej grupy ryzyka, przypadek osobistego sprawowania dozoru przez kuratora zawodowego nad warunkowo zwolnionym zakwalifikowanym do grupy obniżonego ryzyka, jawi się jako możliwe jedynie w przypadku zmiany grupy w trakcie wykonywania dozoru.

Warto też zauważyć, że ustawa nie przewiduje takich szczególnych obowiązków kuratora zawodowego w odniesieniu do skazanych poddanych dozorowi i zakwalifikowanych do grupy B. Należy wobec tego przyjąć, że w założeniu ustawodawcy zawodowy kurator sądowy dla dorosłych nie wykonuje dozoru nad skazanym warunkowo zwolnionym z odbycia reszty kary pozbawienia wolności, jeżeli jest on skierowany do grupy podstawowej. Tylko bowiem w ten sposób da się uzasadnić brak w art. 169b kkw, określającym obowiązki kuratora sądowego

wykonywającego dozór, stosownych obowiązków kuratora zawodowego wobec tej tylko grupy ryzyka. To z kolei oznaczałoby próbę profesjonalizacji kuratorskiej służby sądowej poprzez przekazanie wszystkich dozorów „trudnych” – wobec skazanych z grupy C – kuratorom zawodowym, zaś powierzenie „standardowych” oraz „łatwych” kuratorom społecznym (oczywiście przy odpowiednim nadzorze wykonywanych przez nich czynności). Pojawia się jednak pytanie, czy w przypadku zmiany grupy, w trakcie okresu próby z C na B nastąpić ma również zmiana kuratora z zawodowego na społecznego. Takie rozwiązanie zapewne niezbyt dobrze służyć będzie organizacji pracy kuratorów, jak i samym dozorowanym.

Innym rozwiązaniem jest przyjęcie założenia, że dozór kuratora zawodowego nad skazanym warunkowo zwolnionym z zakładu karnego, zakwalifikowanym do grupy B, wykonywany jest na dotychczasowych zasadach, tj. w oparciu o przepisy art. 172 i 173 kkw i dlatego art. 169b kkw nie przewiduje w tym zakresie szczególnych obowiązków dla kuratora zawodowego.

Wśród obowiązków zawodowego kuratora sądowego związanych z dozorem wobec skazanego warunkowo zwolnionego zakwalifikowanego do grupy C (art. 169b §10 kkw) ustawa wymienia:

- 1) utrzymywanie ścisłej współpracy z Policją w celu uzyskania i wymiany informacji w zakresie przestrzegania porządku prawnego przez skazanego,
- 2) przeprowadzanie systematycznych wywiadów środowiskowych, w tym rozmów ze skazanym w miejscu jego zamieszkania lub pobytu,
- 3) systematyczne wzywanie skazanego do stawiania się w siedzibie zespołu kuratorskiej służby sądowej w celu udzielania wyjaśnień co do przebiegu dozoru i wykonywania nałożonych obowiązków, a także w razie potrzeby przedstawienia odpowiednich dokumentów potwierdzających wykonanie obowiązków,
- 4) żądanie od skazanego kontaktu telefonicznego co najmniej 2 razy w miesiącu,
- 5) przeprowadzanie u skazanego, który został zobowiązany do powstrzymania się od nadużywania alkoholu lub używania środków odurzających lub substancji psychotropowych, albo u skazanego który w trakcie dozoru wykazuje objawy uzależnienia, wrywkowego badania na obecność w organizmie alkoholu, środków

odurzających lub substancji psychotropowych, przy użyciu metod niewymagających badania laboratoryjnego,

- 6) nawiązanie i systematyczne utrzymywanie kontaktu z odpowiednimi stowarzyszeniami, instytucjami i organizacjami społecznymi zajmującymi się pomocą społeczną, pośrednictwem pracy, leczeniem, oddziaływaniem terapeutycznym bądź innymi formami działania, które mogą być przydatne w rozwiązywaniu problemów, które nie sprzyjają resocjalizacji i kontroli okresu próby.

Ponadto kurator zawodowy sprawujący dozór wykonuje obowiązki wynikające z treści art. 172 i 173 kkw.

Analizując treść art. 169b § 8-10 kkw należy stwierdzić, iż „standaryzacja” w zakresie obowiązków dotyczy głównie częstotliwości kontaktów z dozorowanym, przeprowadzania wywiadów środowiskowych, współpracy z Policją, badań na obecność alkoholu lub innych środków odurzających lub substancji psychotropowych, jak również kontaktów z innymi organizacjami i stowarzyszeniami zajmującymi się pomocą skazanym.

Jednocześnie ustawodawca przy określaniu intensywności dozoru również posługuje się pojęciami ocennymi. Jako przykład może tu służyć obowiązek w postaci „systematycznego” wzywania skazanego do stawiania się w siedzibie sądu, czy też „systematycznego” utrzymywania kontaktu z odpowiednimi stowarzyszeniami. To z kolei rodzi pytanie o zasadność tak skonstruowanej „standaryzacji sprawowania dozoru”.

VI

Podsumowując wskazać trzeba, że ustawodawca wprowadził do kkw dozór kuratora sądowego oparty na instytucji szacowania ryzyka powrotności do przestępstwa, niezależnie od tego, czy jest on związany ze środkami *stricte* probacyjnymi, czy też z warunkowym przedterminowym zwolnieniem.

Próba profesjonalizacji sprawowania dozoru przez kuratora sądowego w kształcie wprowadzonym do art. 169b kkw może jednak rodzić poważne problemy w zakresie jej stosowania w praktyce. Oczywisty jest bowiem fakt, że niezależnie od określonych w ustawie standardów postępowania przy sprawowaniu dozoru i tak wybór w zakresie metod działania oraz modelu dozoru pozostaje w gestii kuratora sądowego i dostosowany musi być do indywidualnego przypadku. Nie uda się bowiem dobrze

sprawować dozoru wobec danej grupy skazanych bez uwzględnienia odmienności każdego skazanego poddanego dozorowi.

Wątpliwe jest ponadto nie tylko właściwe kwalifikowanie skazanych poddanych pod dozór kuratora w oparciu o tak skonstruowane przesłanki, ale także „udźwignięcie” przez kuratorów zawodowych obowiązku sprawowania osobistych dozorów wobec tak oznaczonej grupy skazanych, zwłaszcza mając na uwadze standardy obciążenia pracą. Tak skonstruowana profesjonalizacja zakłada również, jak się wydaje, „wąską specjalizację” w samej grupie kuratorów zawodowych, co przy obecnie funkcjonującym modelu kurateli sądowej jest niewykonalne.

Ponadto podkreślenia wymaga fakt, iż zabieg polegający na kwalifikacji oddanych pod dozór kuratora sądowego skazanych warunkowo zwalnianych z zakładów karnych do poszczególnych „grup ryzyka” może przynieść negatywne skutki w procesie ich readaptacji społecznej. Wydaje się bowiem, że ustawodawcy umknęła z pola widzenia istota warunkowego przedterminowego zwolnienia, z którą nie da się pogodzić konieczność „szacowania ryzyka” sprawcy oddanego pod dozór. Przypomnieć trzeba, że decyzja sądu w przedmiocie warunkowego zwolnienia podejmowana jest w oparciu o „pozytywną prognozę kryminologiczną” sprawcy, uzasadniającą przypuszczenie, że nie powróci on na drogę przestępczą. Absurdalna zatem wydaje się sytuacja, w której z jednej strony sąd stwierdza, że wobec skazanego zostały osiągnięte cele kary i pomimo niewykonania jej w całości będzie on przestrzegał porządku prawnego, z drugiej zaś w ramach „dozorowanej wolności”, od samego początku, upatruje się tego samego skazanego jako osobę „obarczoną ryzykiem ponownego popełnienia przestępstwa”.

W tej sytuacji wydają się uzasadnione dwa rozwiązania. Po pierwsze – rezygnacja z instytucji szacowania ryzyka wobec skazanych warunkowo zwalnianych z odbycia reszty kary pozbawienia wolności. Po drugie – wprowadzenie instrumentu szacowania ryzyka (przyjmując, że musi on być wprowadzony) już na etapie wcześniejszym, np. konstruowania prognozy kryminologicznej jako jej elementu pozwalającego na podjęcie decyzji o zastosowaniu warunkowego zwolnienia, oddaniu pod dozór, czy też odpowiednim doborze obowiązków próby.

Bibliografia

- Chmielewska A., *Rola kuratora sądowego w relacji z dozorowanymi – sprawcami przestępstw*, „Probacja” 2014, nr 1.
- Hołyst B., *Podstawy i zakres indywidualnej prognozy kryminologicznej*, „Probacja” 2013, nr 1.
- Hołyst B., *Skala prognostyczna do oceny ryzyka podjęcia zachowań przestępczych – indywidualna predykcja kryminologiczna*, „Probacja” 2013, nr 2.
- Jadach K., *Praca kuratora sądowego w sprawach rodzinnych, nieletnich i karnych*, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań 2011.
- Lachowski J., *Przełamanie materialna warunkowego przedterminowego zwolnienia na gruncie kodeksu karnego*, „Prokuratura i Prawo” 2008, nr 11.
- Lachowski J., *Warunkowe zwolnienie z reszty kary pozbawienia wolności*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2010.
- Lelental S., *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2014.
- Lelental S., *Warunkowe przedterminowe zwolnienie*, [w:] *System prawa karnego*, t. VI, *Kary i środki karne*, M. Melezini (red.), Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2010.
- Stańdo-Kawecka B., *Wybrane problemy profesjonalizacji organów probacyjnych i klasyfikacji sprawców oddanych pod dozór do grup ryzyka*, [w:] *Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego, Kary i środki wolnościowe w perspektywie praktyki orzeczniczej i wykonawczej*, (red.) T. Kalisz, t. XXXIII, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2014.
- Wiciński G., *Glosa do postanowienia SA w Łodzi z 23.03.1999 r., II Akz 114/99*, „Prokuratura i Prawo” 2000, nr 7-8.

